

Samen leren begint bij communiceren

Van ouderbetrokkenheid naar educatief partnerschap

Ouders en leerkrachten staan voor een gezamenlijke taak. Voor beiden staat de ontwikkeling van het kind centraal. Samen kunnen zij ervoor zorgen dat het kind het beste uit zichzelf kan halen en zich ten volle ontwikkelt. Toch gaat het vaak mis in het contact tussen ouders en de school. Dat is jammer, want de betrokkenheid van ouders bij school en de betrokkenheid die ouders thuis bij het leerproces laten zien, kunnen van grote invloed zijn op het schoolsucces van het kind.

Vroeger was de school verantwoordelijk voor het onderwijs en de ouders voor de opvoeding van het kind. Deze oorspronkelijke taakverdeling tussen ouders en school verdwijnt en maakt plaats voor educatief partnerschap. Onder andere door voortschrijdend inzicht in het belang van betrokkenheid van ouders bij het leren van hun kind, zijn de opvoeding en het onderwijs steeds meer een gezamenlijke verantwoordelijkheid geworden van ouders en de school. Met de ouders als eindverantwoordelijke voor de opvoeding en de school als eindverantwoordelijke voor het onderwijs, streven beiden gezamenlijk naar een optimale ontwikkeling van het kind (de Wit, 2008). Helaas, blijkt het aangaan van een educatief partnerschap met ouders in de praktijk soms lastig. Hierdoor zijn de positieve effecten op ouderbetrokkenheid en leerlingprestaties vaak beneden de verwachting. Met het project 'Thuis in School' willen we onderzoeken hoe we scholen kunnen helpen om de laatste hordes te nemen naar een effectief, educatief partnerschap.

In dit artikel leggen Marina Hol en Agnes Willemen uit wat men onder de concepten 'ouderbetrokkenheid' en 'educatief partnerschap' kan verstaan. In het project 'Thuis in de school' onderzoeken zij welke ondersteuning basisscholen nodig hebben om effectief educatief partnerschap te kunnen realiseren.

Marina Hol en Agnes Willemen

gebied van ouderbetrokkenheid, schreef er in 1987 al een artikel over. Daarin gaf ze aan dat de vraag naar ouderbetrokkenheid bij het onderwijs in de twee decennia daarvoor flink was toegenomen. In de jaren '70 van de vorige eeuw zagen de wetenschaps- en onderwijswereld in dat de invloed van ouders en school op het kind overlapt. Immers, in alle jaren dat het kind naar school komt, gaat het ook weer naar huis. Vanuit dit inzicht kwam ook het belang van ouderbetrokkenheid bij het leren van het kind duidelijk naar voren (Epstein, 1990).

Kinderen van lager opgeleide ouders lijken een kloof te ervaren tussen hun thuis- en schoolomgeving (Bakker, Denessen, Dennissen, Oolbekink-Marchand, 2013). De conclusie die hieruit wordt getrokken, was dat wanneer ouders en leerkrachten onder andere meer contact met elkaar zouden hebben en ouders thuis meer betrokken zouden zijn bij het leren van hun kind, met name kinderen uit minder geschoolde milieus hier baat bij zouden hebben. Hoogopgeleide ouders zijn, omdat zij onder andere meer ervaring met het onderwijs hebben, beter in staat hun kinderen de bagage mee te geven die op school voor hen van belang is. Daarnaast lijkt de schoolomgeving voor kinderen van hoogopgeleide ouders meer op de thuisomgeving, doordat thuis bijvoorbeeld ook complexe taal wordt gebruikt.

Het ontstaan van ouderbetrokkenheid

Het streven naar verbetering van de ouderbetrokkenheid is geen nieuw fenomeen. Kathleen Hoover-Dempsey, een belangrijk onderzoeker op het

Ouderbetrokkenheid nu

Uit de reviewstudie van Bakker, Denessen, Dennissen, & Oolbekkink-Marchand (2013) komt naar voren dat voor alle leeftijdsgroepen blijkt dat de betrokkenheid van ouders bij het leren thuis de grootste positieve effecten op het schoolsucces oplevert. Betrokkenheid van ouders bij school, zoals het meegaan op schoolreisjes of het bezoeken van ouderavonden, blijkt weinig invloed te hebben wanneer alleen gekeken werd naar de leerlingprestaties. Uit onderzoek blijkt verder dat de gepercipieerde uitnodigingen van de leerkracht één van de grootste voorspellers voor de mate van thuisbetrokkenheid is (Walker et al., 2005). Hierbij is het van belang dat een leerkracht sensitief-responsief is naar de ouder. Een leerkracht is sensitief-responsief wanneer hij/zij kijkt naar de signalen die de ouder uitzendt, ziet wat de ouder nodig heeft en wat deze het kind kan bieden en hier adequaat op reageert. Een leerkracht kan hierdoor adviezen geven die niet alleen passen bij de leerdoelen van het kind, maar ook bij wat de ouders hieraan kunnen bijdragen. Luisteren naar wat ouders het kind kunnen bieden kan ook leerzaam zijn voor de leerkracht. Deze kan hierdoor beter inzicht krijgen in welke aanvulling hij/zij kan hebben op de bijdrage van ouders om de ontwikkelingsdoelen voor

het kind te bereiken. Door het opstarten van een dialoog met als focus de ontwikkeling van het kind kunnen ouders en leerkrachten een educatief partnerschap aangaan waarbij beide partijen zich veilig, gelijkwaardig, welkom en de moeite waard voelen.

Ouderbetrokkenheid in de Nederlandse praktijk

Dat ouders een grote bijdrage kunnen leveren aan de leerprestaties van hun kind wordt ook in Nederland, door zowel ouders als door medewerkers uit de onderwijspraktijk, inmiddels breed gedragen. In het beleid van scholen wordt er vaak op aangedrongen dat leraren investeren in de relatie met de ouders en ook de gemeenten stimuleren dat. Om de relatie met ouders te vergroten zijn een groot aantal instrumenten (bijvoorbeeld ouder-vertel-gesprekken), programma's (bijvoorbeeld ouderbetrokkenheid 3.0) en expertisenetwerken (bijvoorbeeld www.ouderbetrokkenheid.nl) ontwikkeld. Desondanks is een goede samenwerking niet vanzelfsprekend. Ouders en leerkrachten ervaren nog vaak afstand en spanning in de communicatie met elkaar. Hierdoor komt er van een effectief werkend educatief partnerschap soms maar weinig terecht.

Fotografie: Hanneke Verkleij

Wanneer ouders en leerkrachten naar hun ervaringen met educatief partnerschap worden gevraagd, wijzen zij op een aantal punten die nog verbeterd kunnen worden. Vanuit scholen wordt aangegeven dat ze ouders die de Nederlandse taal slecht beheersen of laag opgeleid zijn, vaak moeilijker kunnen bereiken. Terwijl juist bij hen, wat betrokkenheid en leerprestaties van het kind betreft, nog veel te winnen valt (Bakker et al., 2013). Uit onderzoek blijkt ook dat de betrokkenheid van deze ouders door leerkrachten vaak wordt onderschat (Bakker et al., 2013). Veelal zien deze ouders wel het belang in van het behalen van onderwijskwalificaties, maar denken ze hier geen goede bijdrage aan te kunnen leveren (Lusse, 2013). Laagopgeleide ouders kunnen zich overvraagd voelen wanneer zij niet op de juiste wijze in hun betrokkenheid worden gestimuleerd (Torres & Hurtado-Vivas, 2011). Daarnaast geven scholen aan dat er ook een categorie midden- tot hoogopgeleide ouders bestaat die soms overmatig betrokken en veeleisend is. Leerkrachten benoemen dat zij soms onvoldoende zijn toegerust om deze ‘mondige’ ouders aan te spreken op hun verantwoordelijkheid bij het leren van hun kind.

Ouders geven aan dat zij een gebrek aan structurele verankering van ouderbetrokkenheid in het schoolbeleid ervaren en dat activiteiten ter bevordering van de ouderbetrokkenheid vaak niet goed aansluiten bij hun leefwereld. Ten aanzien van thuisbetrokkenheid geven ouders aan de behoefte te hebben om van leerkrachten meer concrete tips en voorbeelden te krijgen van activiteiten die ze thuis met hun kind kunnen doen (Gemeente Amsterdam, 2013).

Wat is er nog te doen?

Uit eerder onderzoek en gesprekken met ouderplatforms, scholen en andere onderwijsorganisaties bleek dat er geen vraag was naar een nieuwe versie van ouderbetrokkenheid of nog een samenwerkingsplan. Instrumenten, programma's en platforms zijn er genoeg, ook als het gaat om ouders van migrantenafkomst of lagere opleidingsniveaus voor wie de school doorgaans op grotere afstand staat (zie voor een overzicht Distelbrink et al., 2012). Er is vooral behoefte aan een goede integratie van bestaande instrumenten en effectieve methoden in het beleid van scholen, die bijdragen aan een verbetering in de communicatie tussen ouders en leerkrachten en aansluiten bij de leefwereld van gezinnen. Uit onderzoek blijkt ook dat educatief partnerschap valt of staat met een sensitief-responsieve communicatie met ouders waarin aandacht is voor de leefwereld van ouders en de focus ligt op de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van het kind. Om scholen te helpen in de ontwikkeling van effectief educatief partnerschap, is het onderzoeksproject ‘Thuis in School’ gestart.

‘Thuis in School’ is een 4-jarig samenwerkingsverband tussen medewerkers van kennis- en praktijkinstellingen en basisscholen, dat er naar streeft het educatief partnerschap

tussen school en ouders te verbeteren met behulp van bewezen effectieve methoden op het gebied van communicatie en thuisbetrokkenheid. In elk van de deelnemende scholen zullen afgevaardigden van het project samen met leerkrachten en ouders hun specifieke expertise, invalshoeken en behoeften samenbrengen in een leergemeenschap. Daarin werken ze samen aan een school-specifiek gespreksmodel. In dit model wordt de communicatie tussen ouders en leerkrachten door het jaar heen vastgelegd. Het gaat hierbij zowel om de momenten als de wijze waarop deze communicatie vorm krijgt. Daarnaast worden in dit model de beschikbare en op school gebruikte effectieve tools rondom ouderbetrokkenheid gebundeld. Op deze wijze worden de al aanwezige initiatieven geïntegreerd, verbeterd en verankerd in het schoolbeleid.

Het project bestaat uit drie fasen. In de eerste fase wordt vanuit de literatuur en experimenteel onderzoek gezocht naar effectieve methoden van thuisbetrokkenheid die aansluiten bij school en gezin. De kennis van wat kwalitatief goede thuisbetrokkenheid is, kan leerkrachten in het vervolg van het project helpen vorm te geven aan educatief partnerschap met ouders. Ook wordt in deze eerste fase geïnventariseerd welke vragen en oplossingen leven bij ouders en professionals van de betrokken onderzoeksscholen. De informatie die in fase 1 wordt verzameld, wordt vervolgens meegenomen naar de tweede fase van het project. Daarin zullen leergemeenschappen werken aan het ontwikkelen van het gespreksmodel. In fase 3 wordt gemeten of het educatief partnerschap, de thuisbetrokkenheid en de leerlingprestaties zijn verbeterd.

Naar verwachting zal dit project leiden tot een betere communicatie en een verankering van de ouderbetrokkenheidsactiviteiten in het schoolbeleid, waardoor ouders en school de handen daadwerkelijk in één kunnen slaan om als educatieve partners de ontwikkeling van het kind te stimuleren.

Meer weten?

Dit project wordt geleid door de Vrije Universiteit in Amsterdam en medegefinancierd door het NRO en rve onderwijs jeugd en zorg Gemeente Amsterdam (DMO). Binnen dit project wordt tevens samengewerkt met het Verwey-Jonker Instituut, De Activiteit, de Gereformeerde Hogeschool, Saxion, Academische PABO PA², Stichting Lezen en Schrijven, OCO en de Radboud Universiteit Nijmegen. Voor meer informatie over het onderzoek of als u als school geïnteresseerd bent in deelname aan ‘Thuis in School’, kunt u contact opnemen met Marina Hol, via m.a.h.hol@vu.nl.

Bronnen

De literatuurlijst is te downloaden op www.tijdschriftzone.nl

Marina Hol is werkzaam als promovendus aan de Vrije Universiteit in Amsterdam.
Agnes Willemen is werkzaam als postdoc aan de Vrije Universiteit in Amsterdam.